
Doktorand je většinou jedinec s málo penězi a velkou vůlí

Doktorand je většinou jedinec s málo penězi a velkou vůlí

Doktorandů přibývá. A to i přesto, že většina lidí začíná s doktorandským studiem ve věku, kdy si jejich vrstevníci budují kariéru nebo zakládají rodinu. Najdou se ovšem i tací, kteří se pokoušejí o souběžnou trojkombinaci studium, kariéra, rodina a vychází jim to.

Doktorát a mateřství se nevylučují
soldatova@vysokeskoly.cz

Ruth Konvalinková píše disertační práci na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Doktorandské studium zahájila v Ústavu českého jazyka v roce 1997, nicméně po dvou letech je kvůli rizikovému těhotenství přerušila a od té doby je na mateřské dovolené.

"Když mi vedoucí diplomové práce po dokončení magisterského stupně navrhl ve studiu pokračovat, velmi mne potěšil," vzpomíná Ruth. "Potíž byla jen v jediném. V té době jsem už byla pět let vdaná a chtěli jsme mít děti. Přesto jsem nastoupila na katedru s odhodláním, že se pokusím všechno zvládnout."

Kromě studia a zkoušek pak psala Ruth Konvalinková disertační práci, vedla semináře základních kursů na katedře a pomáhala s administrativou katedry. Poprvé otěhotněla po dvou letech a rozhodla se studium přerušit. "Počítala jsem s tím, že školy nechám alespoň na dva roky, ale do té doby jsem čekala druhé dítě, takže jsem zůstala doma další tři roky," říká. S katedrou ale přesto zůstala v kontaktu, snaží se pracovat na disertaci, a když má hlídání, zajde na konzultaci nebo na seminář.

Přiznává ale, že to přináší dost problémů. Mezi prádlem a vařením, uprostřed dětského vřiskání se lze jen těžko soustředit na odbornou literaturu. "Zatím to řeším převážně po nocích, je to ale bohužel málo efektivní," tvrdí. "Naštěstí nás podporují rodiče, maminka mi jednou týdně platí slečnu na hlídání, abych se chvíli mohla soustředit pouze na práci. Jeden den v týdnu ale samozřejmě nestačí, snažím se na disertační práci najít více času. Pak mívám ale pocit, že šidím děti i sebe. Nutně čelím pocitu, že jim ze sebe nedávám tolik, kolik bych mohla, kdybych byla mámou na plný úvazek."

V případě, že by Ruth studium nepřerušila, musela by na katedře být pravděpodobně minimálně čtyři dny v týdnu, dále by musela vyučovat a na výuku se pečlivě připravovat. Dostávala by sice plat, který je o něco vyšší než mateřská, neměla by však na děti téměř vůbec čas. Finance jsou samozřejmě dalším z problémů, kterým musí rodina v podobné situaci čelit: "Dnes je možné při mateřské dovolené neomezeně vydělávat, takže kdybych ten čas, který věnuji studiu, věnovala nějaké práci, mohla bych určitě do domácího rozpočtu slušně přispět. Mohla bych se taky obejít bez podpory rodičů, takhle to ale nejde. Tenhle problém však řeší všichni, kteří se rozhodnou pro doktorát nebo práci na vysoké škole, nemusí ani mít děti. Tuším, že manželovi, který je učitel na střední škole, by se zřejmě ulevilo, kdybych se na celý doktorát vykašlala, ale nikdy mi to neřekl. A já už to teď vzdát nemůžu."

Bez práce v nemocnici studovat nemohu
soldatova@vysokeskoly.cz
betko@vysokeskoly.cz

Šestadvacetiletá Magdaléna Hladíková zvládá druhým rokem postgraduální studium na lékařské fakultě v Brně. Její manžel je bubeníkem ve Státní filharmonii Brno. Zaměřila se na neurologii a pracuje na genetickém výzkumu pacientů s roztroušenou sklerózou ve Fakultní nemocnici v Bohunicích a na Ústavu experimentální patofyziologie lékařské fakulty v Brně. Její studium probíhá jinak než u většiny doktorandů. Jde totiž o obor klinický a ne teoretický.

V čem se liší od jiných postgraduálních programů?

"Většina doktorandů na ostatních vysokých školách spojuje svoje studium s praxí minimálně. Jde spíše o výuku a psaní disertačních prací. Mé studium se liší především tím, že na rozdíl od většiny svých kolegů pracuji i ve výzkumu. Disertační práci samozřejmě píšu, je na ni kladen největší důraz. Potřebuji pro ni nasbírat podklady - v praxi a laboratorní práci. Studium a zkoušky zde nejsou tím nejdůležitějším."

Vnímáš studium již jako zaměstnání?

"V praxi pro mě studium znamená práci, protože většinu svého času trávím v nemocnici. Když mě v nemocnici uvolní, můžu občas odejít do školy na přednášku nebo do laboratoře, ale pokud nastane jakýkoli problém, musím v první řadě myslet na práci a povinnosti z ní plynoucí. Studium je tedy něčím navíc. Funguji jako sekundární lékař na oddělení, to mi zabere většinu času. Dále pak v rámci specializované ambulance sleduji pacienty s diagnózou roztroušené sklerózy, ke kterým se vztahuje můj výzkum, podklad pro mou disertační práci. V nemocnici začínám v sedm hodin ráno a domů se vracím obvykle po páté, jde tedy spíše o běžnou pracovní dobu než o studentský život."

Jsi podle toho také finančně ohodnocena?

"Nastoupila jsem na minimální úvazek a k tomu jsem pobírala klasické doktorandské stipendium. Dnes jsem na tom o něco lépe, úvazek mi zvýšili. Nějaké peníze mám z nočních a víkendových služeb. Finanční problémy nemám, manžel také vydělává, zatím nemáme děti a moc toho neutratíme. Každopádně nejsem člověk, který by kvůli penězům dělal něco jiného než to, co ho opravdu baví. V mém případě neurologii."

Měla jsi od začátku v plánu pokračovat ve studiu v postgraduálním programu?

"Chtěla jsem se věnovat neurologii. Zpočátku mi bylo jedno, jestli to bude v rámci postgraduálu, nebo jestli nastoupím na normální místo v nemocnici. Míst v nemocnici je ale v rámci tohoto oboru málo. Hledala jsem samozřejmě i jinde, ale volná místa na neurologii mimo Brno nebyla. Přestože to bude asi poměrně časově náročné, chtěla bych svůj postgraduál určitě dokončit."

Jaké pro tebe má postgraduální studium výhody?

"Stále ještě není lehké sehnat místo v oboru. Pokud člověk nechce z medicíny vypadnout, musí s ní být v kontaktu, a to mu postgraduál rozhodně umožňuje. To je asi jeho největší výhoda. Pro mě osobně je důležité, že jsem zůstala v Brně, zůstala jsem v kontaktu s fakultou, se studiem, dostanu se k nejmodernějším postupům a nejaktuálnějším informacím. Jde o zpestření a rozšíření práce, kterou dělám v nemocnici."

Máš před sebou ještě minimálně rok studia. Uvažuješ o rodině?

"Samozřejmě, ale některé věci se nedají a nemají plánovat."

Určitě nejsem ten, kdo bude studovat, udělá jednu atestaci, druhou atestaci, a pak se teprve začne zamýšlet nad rodinou. Hodnoty mám postaveny spíš obráceně."

Původně jsem jen nechtěl na vojnu

karolina.ku@tiskali.cz

Mgr. Lubomír Kříž studuje ve druhém ročníku doktorského studia biochemie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a zároveň pracuje na částečný úvazek v endokrinologickém ústavu (www.endo.cz) v oddělení steroidních hormonů. Tvrdí, že i když do zaměstnání chodí prakticky denně, stačí si ještě studentský život náležitě užívat.

Proč jsi se rozhodl po promoci pokračovat ve studiu?

"Měl jsem dost prozaický důvod: nechtěl jsem na vojnu a věděl, že vojna do dvou let končí."

A máš pocit, že ti studium dává ještě něco jiného?

"To rozhodně. Hlavně se dostanu ke spoustě zajímavých věcí. Když jdeš rovnou do práce, tak se ti málokdy poštěstí, že se můžeš dál vzdělávat."

Jak zvládáš zároveň práci a školu?

"Vstávám denně o půl šesté, kromě pátku, kdy nemám úvazek v ústavu. Věci do školy dělám buď po práci, nebo právě v pátek. Často jsem v práci třeba do deseti do večera. Na fakultu moc nechodím, máme za studium jen dvě zkoušky, a loni jsme měli dozor v praktikách. Můj školitel je totiž tady v ústavu, a zároveň je externím učitelem na fakultě."

Jak konkrétně vypadá tvoje spolupráce se školitelem?

"Nikdo mi neříká, co mám dělat. Já musím sám přijít, že jsem něco udělal, navrhuju jak pokračovat, něco řekne školitel a domluvíme se. Nejdůležitější je komunikace, když nefunguje, tak je to průšvih."

Máš náročný program. Neláká tě život studentů, kteří nějaký ten rok přežijí se šesti tisíci korunami a pak se na to vykašlou?

"Ale to je nefér vůči daňovým poplatníkům! I když netvrdím, že takové lidi neznám. Já jsem naopak docela rád, že pracuju. Kdybych byl na postgraduálu bez povinnosti být v určitou dobu někde, tak bych chodil na fakultu buhví kdy. Volnost mi nechybí, já bych s takovou studium prostě neudělal."

Vážně by sis nechtěl taky užívat?

"A kdo říká, že já si neužívám? Pořád se cítím jako student, to je pro mě zásadní. Už to není jako dřív, že jsme se vraceli na kolej ve tři ráno, ale já to necítím jako omezení. Stejně, i když děláš postgraduál bez úvazku, tak musíš na fakultě být, protože v mém oboru to jinak nejde. Když děláš postgraduál na právech, tak to je samozřejmě jiná. U nás to za tebe nikdo neudělá a ty musíš přijít s nějakým výsledkem."

Myslíš, že dostuduješ za tři roky?

"Nevím. Může se to zlomit a můžu to stihnout, ale zatím se mi zdá, že spíš ne. U nás je minimum lidí, co to stihnou za tři roky. A většinou potom je člověk nucen jít dělat, a jakmile začne dělat, tak to je konec studia."

Jak jsi na tom ve srovnání s lidmi, co šli do práce?

"Pokud jde o finanční zázemí, na postgraduálu má člověk od fakulty šest tisíc za měsíc. To není nic moc. Já si tady vydělám za ten necelý úvazek osm tisíc, takže když se to dá dohromady, není to nejhorší. Ale spolužáci, co šli do práce, jsou na tom líp - podle toho, co dělají."

Myslíš, že absolvovaný postgraduál vylepší tvoje vyhlídky pokud jde o zaměstnání?

"To je další důvod, proč jsem do toho šel. Pevně doufám, že se mi to vyplatí."

Kde vidíš svoji perspektivu?

"Nevím, ale doufám, že u nějaké solidní farmaceutické firmy ve vývoji."

A myslíš, že kdybys tam vyrazil s čerstvým magisterským diplomem nebo malým doktorátem v kapse, že by tvoje vyhlídky byly horší?

"Nejsem si jistý, ale když bych přišel takhle s titulem, tak bych byl sice pan doktor, ale bez praxe v práci. Já budu mít výhodu - vzhledem k tomu, že tady mám úvazek, v podstatě mám i praxi na nějaké pozici."

Umíš si představit, že bys svoji současnou práci dělal, aniž bys byl současně na postgraduálu?

"Ne, v žádném případě, protože bych se neuživil. Neměl bych kolej, takže bych si musel najít podnájem, padly by studentské výhody - a přitom s mou platovou třídou bych měl 13 870 hrubého."

Astronom z Harvardu: V Americe jsou na tom doktorandi lépe

jitkacer@hotmail.com

Vítovi Hradeckému je čtyřadvacet let a jednu třetinu svého života, tedy osm let, strávil na amerických univerzitách. Na jedné z nejprestižnějších, na Harvardu, studuje třetím rokem doktorandský program astronomie.

"Ve třetím ročníku na gymnáziu jsem byl na studentské výměně v USA, kde jsem si začal zjišťovat podmínky přijímacích řízení na americké vysoké školy," popisuje svou cestu na Harvard Vít. "Ve čtvrtém ročníku, opět v Čechách, jsem poslal přihlášky na pět univerzit, které mají nejlepší katedry matematiky a fyziky. Byl jsem přijat hned na první, kterou jsem si vybral - California Institute of Technology, která je známá mimo jiné i tím, že na ní studovala celá řada nositelů Nobelovy ceny a že vlastní nejlepší pozemní optické dalekohledy."

Během studia Vít Hradecký publikoval, prováděl výzkum, a protože je v USA zvykem studovat doktoranda na jiné škole než magistra, přihlásil se na Harvard, kde je největší astronomické centrum v USA. "Na Harvardu se mi líbí, že tu jsou experti skoro na všechno pod jednou střešou," hodnotí Vít.

Přijímací řízení na Harvard se skládalo z eseje (na téma proč chce uchazeč studovat obor na dané škole, co ho zajímá a podobně), ze tří doporučení od profesorů z předchozího studia a testu, který zkouší analytické, matematické myšlení a komunikativní dovednosti. "Velkou výhodou také je, že v Americe funguje trh se vzděláním. Školy mezi sebou soutěží o nejlepší studenty, a pokud člověk projde do užšího výběru, je běžné, že mu zaplatí návštěvu (letenku, jídlo, stravu), aby se přijel podívat," popisuje praxi Vít. "Návštěva trvá většinou dva dny a máte možnost se seznámit a pohovořit si se studenty a profesory, popřípadě najít vhodného školitele ochotného dohlížet na vaši disertační práci."

Jako student ze zahraničí neměl Vít žádné problémy dostat se na vybranou školu. "Většina škol nabídne místa nejlepším uchazečům bez ohledu na to, jestli jsou z USA či nikoliv. Některé školy mají ale omezená stipendia pro zahraniční studenty, takže by zde tito studenti mohli být znevýhodněni," radí Vít. Stipendia pro doktorandy se v Americe pohybují mezi 1300 až 2200 dolary za měsíc, a to dle životních nákladů v daném městě. Například v New Yorku či Bostonu bývají vyšší.

Vítek se na různých konferencích osobně setkal s řadou významných astronomů i astronautů, například s J. Schmittem, který byl s Apollem 17 na Měsíci. "Vloni v noci z 31. ledna na 1. února 2003 jsem pozoroval dalekohledem v Arizoně noční oblohu, s rozedníváním jsem ukončil práci, zaparkoval dalekohled a než jsem šel spát, zapnul jsem televizi, kde se zrovna začaly objevovat zprávy o problémech Kolumbie, takže jsem to sledoval v reálném čase," popisuje smutnou událost Vít. Převážnou část svého studia nyní tráví pozorováním oblohy, připravuje nové programy na pozorování, jezdí do observatoří, které provozuje Harvard v Arizoně a v Chile, a samozřejmě vypořádané výsledky vyhodnocuje a publikuje v odborných publikacích a na konferencích. Vedle toho také vedl praktická cvičení pro studenty. Momentálně pracuje na teorii formování galaxií a na kosmologii.

Vzhledem k tomu, že Vít chce být profesionálním astronomem a provádět výzkum ve svém oboru, pravděpodobně v USA zůstane i po ukončení studií, protože, jak říká, v tomto oboru jsou momentálně v Americe nejlepší podmínky a možnosti.

Rozšířená verze článku a osudy dalších doktorandů: <http://studentweb.cz/doktorandi>